

Ярослав Мирославович МУСІЙ

аспірант,
Університет банківської справи НБУ, м. Київ
вул. Андріївська, 1, м. Київ, 04070
E-mail: y.m.musiy@gmail.com
Телефон: +38 (097) 953-58-64

**ОСОБЛИВОСТІ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ЄС:
ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Мусій, Я. М. Особливості злиття і поглинання у банківському секторі ЄС: висновки для України [Текст] / Ярослав Мирославович Мусій // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2013. – Том 13. – С. 223-229. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті досліджуються тенденції та особливості злиття і поглинання у банківському секторі ЄС. Відзначено активізацію ролі держави у формуванні угод злиття та поглинання на ньому у посткризовий період. На основі аналізу динаміки угод злиття і поглинання в ЄС узагальнено особливості цього ринку у різних країнах ЄС. Показано роль транскордонних угод злиття та поглинання як найбільш ефективного способу швидкого нарощення присутності на ринку. Проаналізовано основні чинники, які знижували ефективність злиття і поглинання в ЄС, а також механізми їх усунення. Окреслено вплив фінансової кризи на трансформацію ринку злиттів та поглинань у банківському секторі ЄС та основні напрями такого впливу. Встановлено доцільність посилення державної ролі в Україні для підвищення конкурентоспроможності банківського сектору на основі регулювання банківської концентрації.

Ключові слова: банківський сектор, злиття, поглинання, конкурентоспроможність банківського сектору, транскордонне злиття.

Ярослав Мирославович МУСІЙ

**ОСОБЕННОСТИ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ ЕС:
ВЫВОДЫ ДЛЯ УКРАИНЫ**

Аннотация

В статье исследуются тенденции и особенности слияний и поглощений в банковском секторе ЕС. Отмечена активизация роли государства в формировании подобных сделок в посткризисный период. На основе анализа их динамики обобщены особенности этого рынка в различных странах ЕС. Показана роль трансграничных сделок слияний и поглощений как наиболее эффективного способа быстрого наращивания присутствия на рынке. Проанализированы основные факторы, которые снижали эффективность слияний и поглощений в ЕС, а также механизмы их устранения. Отмечено влияние финансового кризиса на трансформацию рынка слияний и поглощений в банковском секторе ЕС и основные направления такого воздействия. Установлена целесообразность усиления государственной роли в Украине для повышения конкурентоспособности банковского сектора на основе регулирования банковской концентрации.

Ключевые слова: банковский сектор, слияние, поглощение, конкурентоспособность банковского сектора, трансграничное слияние.

Yaroslav Myroslavovych MUSIY

Postgraduate student,
University of Banking of the National Bank of Ukraine, Kyiv
Andriivska str., 1, Kyiv, Ukraine, 04070
E-mail: y.m.musiy@gmail.com
Phone: +380979535864

MAIN FEATURES OF MERGERS AND ACQUISITIONS IN THE EU BANKING SECTOR: IMPLICATIONS FOR UKRAINE

Abstract

The paper examines the trends and characteristics of mergers and acquisitions in the EU banking sector. The active role of the state in mergers and acquisitions in the EU banking sector in the post-crisis period has been shown. Based on the analysis of the dynamics of mergers and acquisitions the major characteristics of the market in different EU countries are summarized. The role of cross-border mergers and acquisitions as the most efficient way to increase the market presence is proved. The influence of the financial crisis on the transformation of the market of mergers and acquisitions in the banking sector of the EU as well as the main directions of such exposure have been revealed. Basic factors reducing the effectiveness of mergers and acquisitions in the EU and mechanisms to address them have been analyzed. Strengthening the role of the state authorities of Ukraine to improve the competitiveness of the banking sector based on regulation of banking concentration has been recommended.

Keywords: banking, mergers and acquisitions, competitive banking sector, cross-border mergers.

JELclassification: G21, G28

Актуальність дослідження. Оптимізація кількості банківських установ є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сектору. Як засвідчує досвід європейських країн, формування цільових якісних та кількісних характеристик консолідації банківського бізнесу, а також забезпечення передумов для цілеспрямованої концентрації банківського сектору, позитивно впливає на стан конкурентоспроможності цієї галузі загалом. У цьому зв'язку дослідження й адаптація зарубіжного досвіду для банківського сектору України є важливим та актуальним завданням.

Проблемам кількісної й якісної оптимізації банківських установ присвячено істотну кількість публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Азаренкова Г. М., Барановський О. І., Бергер А. Н., Васюренко О. В., Вовчак О. Д., Голдштейн М., Джонсон С., Дзюблюк О. В., Кампа Д. М., Карчева Г. Т. Квак Д., Козьменко С. М., Колодізев О. М., Коломіріс Ч, Міщенко В. І., Піллоф С. Д., Примостка Л. О, Розен Р. Ж., Слав'юк Р. А., Смовженко Т. С., Уілок В., Уілсон П., Хернандо І., Шелудько Н. М., Юнг Р. Водночас існує потреба у вивченні позитивних та негативних процесів, які впливають на конкурентоспроможність банківського сектору під час злиття і поглинання банківських установ, а також адаптації сучасного досвіду до національних реалій.

Мета статті – ідентифікувати напрями забезпечення конкурентоспроможності європейського банківського сектору та визначити

перспективні можливості адаптації європейського досвіду в Україні.

Результати дослідження. З періоду активної фази міжнародної фінансової кризи ринок злиття і поглинання в банківському секторі ЄС зазнав істотних змін. Для ЄС характерними є *традиційно високі темпи злиття і поглинання в банківському секторі*. Так процеси злиття і поглинання у банківському секторі, активна фаза яких припадала на 1980-і – 1990-і роки, призвели до зменшення кількості банків з 9600 установ до близько 7400 установ у період 1997 – 2003 рр.[1]. Аналіз тенденцій консолідації в державах-членах ЄС протягом 1997 – 2003 рр. демонструє істотне скорочення кількості кредитних організацій: на майже 35,0 % у Німеччині, понад 25,0 % у Франції і Нідерландах, понад 20,0 % у Великобританії. У Бельгії кількість банків знизилась на понад 17,0 %. Усупереч цій тенденції, кількість кредитних організацій в Ірландії збільшився майже на 13,0 %, у Греції – на 7,3%, у Фінляндії – на 5,2% (табл. 1).

Посилення концентрації внаслідок збільшення кількості угод, а також залучення надвеликих банків у процеси консолідації в ЄС призвели до різкого збільшення угод злиття і поглинання у банківському секторі протягом 2006 – 2008 рр. (рис. 1). Водночас світова фінансова криза призвела до різкого скорочення таких угод у банківському і фінансовому секторах ЄС (угоди злиття і поглинання в якому зменшилися з 208 одиниць у 2007 р. до 178,0 млрд євро у 2008 р., та відповідно до 80,0 млрд євро у 2009 р.)[2].

Таблиця 1. Кількість кредитних інституцій ЄС, од. та %*

Країна	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	Зміна 1997 р.- 2003 р., %
Бельгія	131	123	117	118	112	111	108	-17,6
Данія	213	212	210	210	203	178	203	-4,7
Німеччина	3420	3238	2992	2742	2526	2363	2225	-34,9
Греція	55	59	57	57	61	61	59	7,3
Іспанія	416	404	387	368	366	359	348	-16,3
Франція	1258	1226	1158	1099	1050	989	939	-25,4
Ірландія	71	78	81	81	88	85	80	12,7
Італія	909	934	890	861	843	821	801	-11,9
Люксембург	215	212	211	202	194	184	172	-20,0
Нідерланди	648	634	616	586	561	539	481	-25,8
Австрія	928	898	875	848	836	826	814	-12,3
Португалія	238	227	224	218	212	202	200	-16,0
Фінляндія	348	348	346	341	369	369	366	5,2
Швеція	237	223	212	211	211	216	222	-6,3
Великобританія	537	521	496	491	452	451	426	-20,7

*Складено за даними ЄЦБ.

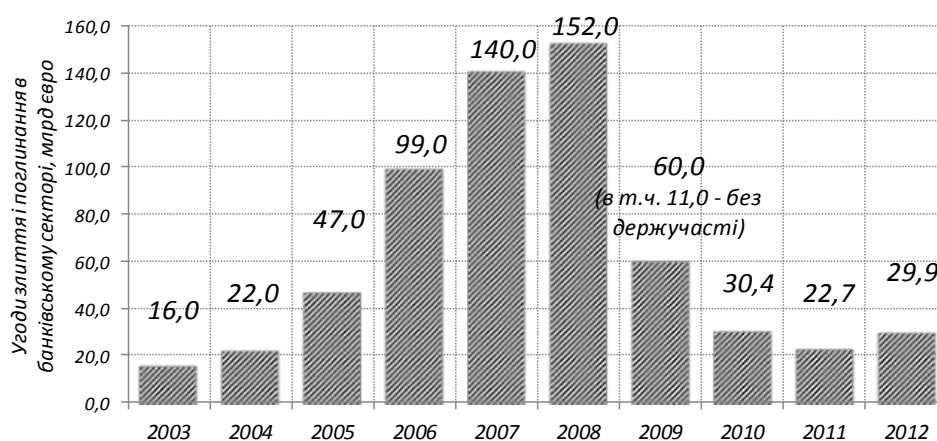

Рис. 1. Динаміка ринку злиття і поглинання у банківському секторі ЄС у 2003 – 2012 рр., млрд євро.

Основними тенденціями, які характеризували 2010 – 2012 рр., слід назвати:

- гальмування темпів злиття і поглинання у 2010 р. у банківському секторі ЄС. Так відповідні угоди зменшилися з 49,0 млрд євро у 2009 р. до 30,0 млрд євро у 2010 р. Варто зазначити, що протягом 2010р. сумарна вартість угод злиття і поглинання загалом у фінансовому секторі ЄС скоротилася з 80 млрд євро у 2009 р. до 50 млрд євро у 2010 р. Частково ця тенденція в ЄС відображає зменшення участі держави у фінансуванні відповідних угод[3]. Основним мотивом угоди злиття і поглинання у 2010 р. виступила необхідність реструктуризації банківського бізнесу. Так окремі банки уклали угоди злиття і поглинання для отримання додаткового капіталу, для інших мотивом виступало поглинання конкурентів за низькою ціною;

- нагромадження з 2010 р. значних ризиків на ринку злиття і поглинання ЄС внаслідок започаткування регуляторних новацій у 2010 р. Саме з 2010 р. спостерігається збільшення кількості нововведень до національних регуляторних систем, аналогічних до новацій на рівні ЄС, США та на глобальному рівні, що почало безпосередньо впливати на консолідацію банків. Це пов'язано з тим, що різкі зміни законодавчого й регуляторного середовища спричинили невизначеність та ускладнили адекватне розуміння ризиків майбутніх угод злиття і поглинання;
- зменшення загальної кількості угод злиття і поглинання у ЄС у 2011 р. внаслідок посилення банківської кризи в Єврозоні. Попри очікування експертів відносно збільшення угод злиття і поглинання у відповідь на необхідність реструктуризації фінансової й насамперед банківської системи спостерігалось загальне

скорочення відповідних угод. Банківські домінували на ринку угод злиття і поглинання фінансового сектору. Серед 20 найбільших угод 14 стосувалися поглинань банків, які опинилися у складній фінансовій ситуації, а також реструктуризації банківських груп, які демонстрували слабкі фінансові показники діяльності. Найбільші угоди уклалися в Іспанії, Ірландії, країнах Бенілюксу та Великобританії. Загалом у 2011 р. вартість угод злиття і поглинання у фінансовому секторі ЄС у відповідний період знизилася на 25,0 % та склала 37,9 млрд. євро [4]. Роль держав у нових угодах злиття і поглинання була незначною і становила 12,0 % від усіх угод, що разом із значним зменшенням їх вартості свідчить про подальше зниження мотивації для злиття і поглинання у приватному секторі;

- *пожвавлення ринку злиття і поглинання у банківському секторі ЄС у 2012 р. за рахунок активізації державного чинника.* Угоди за участі уряду склали 67,2 % або 20,1 млрд. євро у загальній вартості злиття і поглинання у банківському секторі 2012 р. (29,9 млн. євро).

До активної участі держави на відповідному ринку належить підвищення на 35,0 % вартості оголошених угод злиття і поглинання відносно 2011 р. (сумарна вартість злиття і поглинання у 2012 р. становила 51,0 млрд. євро). Водночас таке зростання багато у чому було зумовлювалося п'ятьма угодами за участі держави. У разі вилучення таких угод, сумарна вартість угод МА склала 30,9 млрд. євро – що є найнижчим показником за останні 10 років [4].

Найбільшими п'ятьма угодами за участі держави стали:

- входження уряду Іспанії у банк «Bankia» (4,5 млрд. євро);
- додатковий випуск облігацій банком «Dexia» на суму 5,5 млрд. євро та розподіл їх між урядами Бельгії та Франції (перехід контролю над групою урядом);
- перехід банку «Banco de Valencia» під управління державною агенцією з банківської реструктуризації Іспанії за 4,5 млрд. євро.
- купівля урядом Кіпру великого пакету у «Cyprius Popular Bank» за 1,8 млрд. євро для рекапіталізації;
- державний банк Італії «Cassa Depositi e Prestiti» придбав страхову компанію «Gruppo Sace» та 76% венчурної компанії «Simest» за 3,8 млрд. євро, що сформувало єдину державну фінансову та інвестиційну компанію. За винятком останньої, всі операції за участі держави мали спрямованість на реструктуризацію або порятунк банків;
- посилення тенденції продажу непрофільних активів банками у 2012 р. Так, наприклад, міжнародна банківська група «Lloyds» продала

632 відділення, компанію з лізингу потягів, приватний банківський бізнес у Люксембурзі. ING банк продав свою компанію з електронного банкінгу у Великобританії компанії «Barclays»; «Credit Agricole» продав свою дочірню грецьку компанію «Emporiki», а також спеціалізовану на цінних паперах компанію «Cheuvreux».

Європейська модель ринку злиття і поглинання у банківському секторі характеризується наступними особливостями.

1. *Істотна роль держав у процесах злиття і поглинання, особливо у посткризовий період, що відображалось у наданні екстрених кредитів банківським установам, а також у прямому входженні урядів у капітал найбільш проблемних банків.* Найбільші транзакції держави у банківському секторі тільки у 2009 р. склали 36,5 млрд. євро. Це пов'язувалося із такими угодами, як: рекапіталізація банку «Commerzbank» (25,0 % капіталу), що зумовило витрати уряду Німеччини обсягом 10 млрд. євро; «Royal Bank of Scotland» (29,8 % акціонерного капіталу) – 5,9 млрд. євро; «Lloyds Banking Group» (21,6 % акціонерного капіталу) – 4,5 млрд. євро; націоналізація «Anglo Irish Bank» – 3,8 млрд. євро; націоналізація німецьким урядом «Hypo Real Estate» (91,4 % акціонерного капіталу) – 3,3 млрд. євро; викуп французьким урядом 20,0 % у банку «Banque Populaire Caisse d'Épargne» – 3 млрд. євро; отримання німецьким урядом контролю над 49,0 % банківської групи «West LB» – 3 млрд. євро; вливання капіталу в «HSH Nord bank» (25,99 % капіталу) – 3 млрд. євро.

2. *Активне використання при угодах злиття і поглинання спільних підприємств та інших об'єднань банківських груп (що особливо помітно на прикладі Франції).* Зокрема, наприклад, створення спільного підприємства для споживчого кредитування між «La Banque Postale» та «Société Générale»; створення спільного підприємства для управління активами між «Crédit Agricole» та «Société Générale»; створення спільного підприємства для онлайн-банкінгу між «Société Générale» та «La Caixa». У такий спосіб банки з одного боку зберігають контроль над ключовими послугами, а з іншого – використовують ефект масштабу у тих сферах, які зазнали руйнівних наслідків фінансової кризи для економії фінансових ресурсів.

3. *Збільшення кількості придбань традиційними банківськими групами компаній у сфері приватного банкінгу та управління активами.* Найбільшими угодами у цій сфері були: купівля компанії «Sal. Oppenheim» німецьким «Deutsche Bank» за 1,0 млрд. євро; купівля банківською групою «Julius Baer» швейцарського банку «ING Bank» за 344 млн. євро та придбання компанією «BNY Mellon» у банківської групи «Lloyds Banking Group»

інвестиційної компанії «Insight Investment Management» за 273 млн євро.

4. *Розпродаж неключових банківських дочірніх компаній зазвичай установами, які зазнали труднощів упродовж фінансової кризи.* Прикладами можуть бути придбання «Deutsche Bank» комерційного банківського підрозділу «ABN AMRO» за 700 млн. євро; аналогічні угоди у сфері споживчого кредитування (купівля «BNP Paribas» 25 % «Findomestic»; купівля «Barclays» португальського підрозділу споживчого кредитування у «Citigroup»; купівля «Santander» польського підрозділу «AIG» із споживчого кредитування).

5. *Інтенсифікація злиття між ощадними банками.* Злиття двох французьких банків і формування «Banque Populaire Caisse d'Épargne» (за оцінюваннями експертів, вартість угоди становила 15,0 млрд євро); злиття «Yorkshire Building Society» та прямого конкурента «Chelsea Building Society»; придбання «Britannia Building Society» компанією «Cooperative Financial Services»; злиття іспанських ощадних банків «Caixa Sabadell», «Caixa Terrassa» та «Caixa Manlleu» та інші.

6. *Закріплення тенденції продажу кредитних портфелів.* Важливою тенденцією для європейської банківської системи є продаж власних кредитних портфелів. У ситуації нестачі ліквідності та необхідності зменшення рівня заборгованості, продаж непрофільних активів або кредитів низької якості допомагає вирішити обидві проблеми. Натомість, банки та фонди з управління капіталом придбали кредитні портфелі в пошуку стабільних доходів, особливо у періоди низької маржі та повільної кредитної експансії. За таких умов, на сьогодні Європейський фінансовий сектор – найбільший ринок кредитних портфелів у світі, який оцінюється станом на кінець 2011р. у більше ніж 2,5 трлн євро непрофільних кредитних портфелів, що складає 6,0 % всіх банківських активів ЄС. Значна частина таких боргів – безнадійні борги (non performing loans), і найбільша частка таких боргів на балансах банківських установ у Великобританії, Ірландії та Іспанії, які стають найбільш активними ринками для угод з покупки таких портфелів.

З іншого боку, у Німеччині та Італії така тенденція майже відсутня. У 2013 р. необхідність зменшення боргового навантаження залишатиметься значною, тому тенденція до розпродажу неефективних кредитів продовжуватиметься. Таким чином, *розпродаж поганих кредитів починає відігравати для реструктуризації європейського банківського сектору більшу роль, ніж у минулих спадах кредитної активності, і така тенденція буде відображатися у змінених стратегіях розвитку банківських груп на наступні декілька років.*

У середньостроковій перспективі, для європейського ринку банківських послуг

зберігатимуться тенденції останніх років: модернізація та реструктуризація банків та їхніх фінансів, пошук можливостей для підвищення фінансової стабільності, посилення економії за рахунок масштабу як відповіді на зменшення маржі, важливість диверсифікації бізнесу та намагання розширюватися швидко. *Банківська реструктуризація залишатиметься ключовим фактором угод злиття і поглинання, а значна роль держав у банківському капіталі та її посилення відіграватиме роль каталізатора необхідного розпродажу непрофільних активів.*

7. *Підвищення ролі транскордонних злиттів у банківському секторі ЄС.* Консолідація у європейському банківському секторі зумовлювалася перш за все технологічними досягненнями, дерегуляцією, введенням євро та посиленням конкуренції [5]. Більшість злиттів відбувалося між банками в межах однієї країни, що мало на меті консолідацію конкурентних переваг у межах національних кордонів. Водночас активність злиття і поглинання в банківському секторі зменшилася після 2000 р. як результат зниження економічного зростання та подальшого спаду на фінансових та фондових ринках.

Транскордонні злиття у межах ЄС відбувалися значно рідше, що викликало занепокоєння ЄЦБ, адже міжнародні злиття та поглинання відбувалися з банками держав-не членів ЄС значно частіше, ніж між банками держав-членів ЄС [6]. Створення єдиного європейського ринку передбачало, що банки вестимуть діяльність у ширшому географічному просторі, проте вони навпаки сконцентрували власну діяльність на консолідації на внутрішніх ринках через посилення конкуренції. Це призвело до зменшення кількості транскордонних операцій, однак останнім часом спостерігається протилежна тенденція [7].

Вважається, що посилення консолідації банківського сектору в межах національних територій викликано намаганням країн ЄС створити національних лідерів перед тим, як вони зможуть конкурувати на міжнародному ринку. Попри те, що така політика вигідна банкам, це несе в собі певні ризики, адже збільшується концентрація в банківському секторі.

Підвищення концентрації та загроза монополізації ринку мали призвести до перешкоджання регулюючими органами подальшій концентрації та заохочення банків до трансграничних угод про злиття та поглинання. На практиці ж великі європейські банки із значної часткою національного ринку навпаки стали об'єктами поглинань з боку іноземних банків, для яких одночасне отримання контролю над установами-лідерами країни було ефективніше ніж поглинання кількох середніх або невеликих банків для встановлення контролю над банківським ринком країни. Значна кількість

банків прагнула до злиття і поглинання для збільшення конкурентоспроможності через зменшення витрат та збільшення доходів, розширення клієнтської бази та географічну диверсифікацію ризиків. Проте практична реалізація ефективності банківської консолідації та впливу на вартість банку значною мірою залежала від значної кількості чинників, мотивів та способів реалізації таких угод.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Покращення результатів діяльності банківських установ шляхом угод злиття і поглинання відповідає завданням забезпечення конкурентоспроможності національного банківського сектору в умовах сучасного етапу поглиблення фінансової глобалізації. Водночас практика реалізації злиття та поглинання доводить, що отримання запланованих позитивних ефектів де-факто є комплексним завданням, вирішення якого вимагає врахування внутрішніх та зовнішніх чинників, а також активної ролі держави.

Національний досвід країн ЄС доводить, що кожна країна обирає власні механізми підвищення конкурентоспроможності банківського сектору залежно від економічних та фінансових умов. Важливим чинником у цьому процесі виступає регулювання концентрації у банківському секторі.

Вважалося, що створення єдиного ринку фінансових послуг у 1990р. та введення спільної валюти євро призведе до того, що універсальні банки ЄС інтегруватимуться, посиляться конкуренція, що мало би зменшити ціну фінансового посередництва. Натомість трансграничне злиття та поглинання майже не відбувалися: банки надавали перевагу злиттям у

межах країни, що призвело до низької швидкості фінансової інтеграції у роздрібному банкінгу. Теоретично, міжнародні банківські установи можуть виходити на ринки інших країн шляхом створення там філіальної мережі, проте фактично такий шлях дуже дорогий та повільний для захоплення значної частки нового ринку. Трансграничне злиття та поглинання - ефективніший шлях захоплення ринку, проте регуляторні та політичні бар'єри можуть стати на заваді такого сценарію (як сталося в ЄС) [8]. Некоректне використання наглядних функцій та політичне втручання вважаються двома найбільшими перешкодами для трансграничних злиттів банків в ЄС, що призводить до злиттів у межах однієї країни та створення «національних банківських чемпіонів» за висновками Європейської Комісії у 2005р. [9]. У відповідь на це Європейський Парламент прийняв Директиву 2007/44/CE, яка покращила процедури і стандарти оцінювання злиттів та збільшення частки у банку. Директива передбачає, що при досягненні частки власності у 20,0 %, 30,0 % та 50,0 % необхідно проінформувати наглядовий орган іншої країни, прояснити час та стадії угоди про поглинання, а також умови зупинки такої угоди.

Для України доцільно врахувати досвід ЄС у реалізації угод злиття і поглинання та підвищення у такий спосіб міжнародної конкурентоспроможності банківського сектору. З цією метою важливо розробити середньострокову концепцію підвищення конкурентоспроможності банківського сектору України, в якій передбачити активну роль держави в оптимізації рівня концентрації банків.

Список літератури

1. Report on EU Banking Structure. ECB, November, 2004 [Електронний ресурс] / European Central Bank- Режим доступу: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eubankingstructure2004en.pdf>.
2. European Financial Services M&A Insight,2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://kc3.pwc.es/local/es/kc3/publicaciones.nsf/V1/9781A5F9F98B401BC12576EA003A8C5C/\\$FILE/PwC%20Euro%20M&A%20Feb%202010_final.pdf](http://kc3.pwc.es/local/es/kc3/publicaciones.nsf/V1/9781A5F9F98B401BC12576EA003A8C5C/$FILE/PwC%20Euro%20M&A%20Feb%202010_final.pdf).
3. PWC. European Financial Services M&A news and views, 2011 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://kc3.pwc.es/local/es/kc3/publicaciones.nsf/bce3e8a2d2233979c125712900353d8d/00bb99e8a6c6544cc125786200357c19/\\$FILE/Sharing%20Deal%20Insight%20Feb%202011_Final.pdf](http://kc3.pwc.es/local/es/kc3/publicaciones.nsf/bce3e8a2d2233979c125712900353d8d/00bb99e8a6c6544cc125786200357c19/$FILE/Sharing%20Deal%20Insight%20Feb%202011_Final.pdf).
4. PWC. Sharingdealinsight. European Financial Services M&A news and views, 2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.pwc.de/de_DE/de/finanzdienstleistungen/assets/PwC_Sharing_Deal_Insight_Feb_2012.pdf.
5. Campa, J. M. M&A performance in the European financial industry / J. M. Campa, I. Hernando // Journal of Banking and Finance, 2006. - 30 (12), 3367-3392.
6. European Central Bank. Mergers and acquisitions involving the EU banking industry - facts and implications - ECB, Frankfurt, 2000 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ecb.int/press/pr/date/2000/html/pr001220.en.html>.
7. European Central Bank. EU Banking Structures, 2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eubankingstructures201009en.pdf>.
8. Hernando, I. Determinants of domestic and cross-border bank acquisitions in the European Union / I. Hernando, M. J. Nieto, L. D. Wall // Journal of Banking and Finance 33 (6), 2009, 1022-1032.
9. European Commission. Cross-border Consolidation in the EU Financial Sector - 2005. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/cross-sector/mergers/cross-border-consolidation_en.pdf.

References

1. Report on EU Banking Structure. (2004). ECB.int. Retrieved April 14, 2013 from : <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eubankingstructure2004en.pdf>.
2. Page, N., & Johansson, F. (2010, February). European Financial Services M&A Insight. PWC.es. Retrieved May 14, 2013, from : [http://kc3.pwc.es/local/es/kc3/publicaciones.nsf/V1/9781A5F9F98B401BC12576EA003A8C5C/\\$FILE/PwC%20Euro%20M&A%20Feb%202010_final.pdf](http://kc3.pwc.es/local/es/kc3/publicaciones.nsf/V1/9781A5F9F98B401BC12576EA003A8C5C/$FILE/PwC%20Euro%20M&A%20Feb%202010_final.pdf).
3. Page, N., & Johansson, F. (2011). European Financial Services M&A Insight. PWC.es. Retrieved May 14, 2013, from : [http://kc3.pwc.es/local/es/kc3/publicaciones.nsf/bce3e8a2d2233979c125712900353d8d/00bb99e8aec6544cc125786200357c19/\\$FILE/Sharing%20Deal%20Insight%20Feb%202011_Final.pdf](http://kc3.pwc.es/local/es/kc3/publicaciones.nsf/bce3e8a2d2233979c125712900353d8d/00bb99e8aec6544cc125786200357c19/$FILE/Sharing%20Deal%20Insight%20Feb%202011_Final.pdf).
4. Page, N., & Johansson, F. (2012). European Financial Services M&A Insight. PWC.de. Retrieved May 14, 2013, from http://www.pwc.de/de_DE/de/finanzdienstleistungen/assets/PwC_Sharing_Deal_Insight_Feb_2012.pdf.
5. Campa J. M. and Hernando, I. (2006). M&A performance in the European financial industry. *Journal of Banking and Finance*, 30 (12), 3367–3392.
6. Mergers and acquisitions involving the EU banking industry – facts and implications. (2000). ECB.int. Retrieved April 20, 2013, from : <http://www.ecb.int/press/pr/date/2000/html/pr001220.en.html>.
7. EU Banking Structures. (2010). ECB.int. Retrieved June 8, 2013, from : <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eubankingstructures201009en.pdf>.
8. Hernando, I., Nieto, M. J., and Wall, L. D. (2009). Determinants of domestic and cross-border bank acquisitions in the European Union. *Journal of Banking and Finance*, 33 (6), 1022-1032.
9. Commission staff working document. Cross-border Consolidation in the EU Financial Sector. (2005). EC.EUROPA.eu. Retrieved May 14, 2013, from : http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/cross-sector/mergers/cross-border-consolidation_en.pdf.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.